

INTERNATIONAL JOURNAL OF CREATIVE RESEARCH THOUGHTS (IJCRT)

An International Open Access, Peer-reviewed, Refereed Journal

“तरुणांमधील अभ्यास सवयी आणि भावनिक बुद्धिमत्तेचा अभ्यास”

वैशाली ढोले₁

रिसर्च स्कॉलर एस. एन. डी. टी. विद्यापीठ, पुणे.

रमेश पठारे₂

एस. एन. डी. टी. विद्यापीठ, पुणे.

ABSTRACT (सारांश)

यशस्वी विद्यार्थी प्रत्येक अभ्यास सत्रासाठी स्वतःची मानसिक तयारी करतो. पण जर एखाद्या विद्यार्थ्याला जबरदस्तीने अभ्यासाला बसवले तर त्याला अभ्यासाचा कंटाळा येतो म्हणजे विद्यार्थीची मानसिक तयारी, कंटाळा हे भावनीक घटक विद्यार्थ्यांच्या अभ्यासात महत्वाची भूमिका पार पाडतात. प्रस्तूत संशोधन विषय “तरुणांमधील अभ्यास सवयी आणि भावनिक बुद्धिमत्तेचा अभ्यास” असा आहे. यासाठी प्रा. रामकृष्ण मोरे कॉलेज येथील 18 ते 23 वयोगटातील 54 विद्यार्थीनी (मुली) व 54 विद्यार्थी (मुले) यांची नमूना म्हणून निवड करण्यात आली आहे. अभ्यास सवयी या घटकाचे मापन करण्यासाठी सी. पी. माथूर यांची अभ्यास सवयी व अभिवृत्ती या चाचणीचा वापर केला तर भावनिक बुद्धिमत्ता या घटकाचे मापन करण्यासाठी मंगल आणि मंगल यांची भावनिक बुद्धिमत्ता इन्व्हेनटरीचा वापर करण्यात आला. संख्याशास्त्रीय विश्लेषणासाठी मध्यमान, प्रमाण विचलन, ‘टी’ मूल्य आणि पियर्सन प्रॉडक्ट मोमेंट कोरिलेशनचा वापर करण्यात आला. संशोधना अंती असे आढळून आले की मुला-मुलींच्या अभ्यास सवयीमध्ये ($t = 2.135$) .05 स्तरावर लक्षणीय फरक आढळून आला आहे तर भावनिक बुद्धिमत्ता या घटकात ($t = 2.453$) .01 स्तरावर लक्षणीय फरक आढळून आला. तसेच मुला-मुलींच्या अभ्यास सवयी व भावनिक बुद्धिमत्ता या घटकातील सहसंबंध तपासला असता ($r = .230$) .05 स्तरावर लक्षणीय सकारात्मक सहसंबंध आढळून आला.

key word- अभ्यास सवयी, भावनिक बुद्धिमत्ता, तरुण- तरुणी (मुले-मुली)

प्रस्तावना

आजचे युग हे स्पर्धांना महत्त्व देणारे आहे. त्यात शिक्षण क्षेत्रात नवीन शैक्षणिक धोरण लागू झाले असल्याने शालेय, महाविद्यालय जीवनात अभ्यासाला अनन्यसाधारण महत्त्व प्राप्त झाले आहे. अभ्यास किती करावा त्यापेक्षा तो कसा करावा जेणेकरून या स्पर्धेच्या युगात टिकाव धरण्यास मदत होईल हे नवीन शैक्षणिक धोरणात मांडण्यात आले आहे. पूर्वी युवकांसाठी अभ्यासाला स्वतंत्र खोल्या नसूनसुद्धा युवकांचा अभ्यासात अडथळे फार कमी असत. आज मात्र स्वतंत्र खोल्या असूनही तरुणांना अभ्यासात फार अडथळे निर्माण होताना दिसत आहे. अलीकडच्या काळात तंत्रज्ञान जितके प्रगत झाले तितके त्याचे आकर्षण वाढले. व्यक्तिगत मोबाईलसह लॅपटॉपचा वापर अभ्यासासाठी कमी व मनोरंजनासाठी जास्त होताना दिसत आहे (Gadiya, 2016). या मनोरंजनातून विद्यार्थी आनंद मिळवताना दिसत आहे यामुळे एकंदरीत अभ्यास हा कंटाळवाणा वाटत आहे. व अभ्यासात एकाग्रता लागणे अवघड होत आहे.

वरील माहितीत आकर्षण, मनोरंजन, आनंद, कंटाळा ही सगळी भावनांची नावे आहेत. म्हणजे कुठेतरी भावनांचा प्रभाव अभ्यासाच्या सवयीवर होताना दिसत आहे. यासंदर्भात (Bhadouriya, 2018) यांना आपल्या संशोधनात भावनिक बुद्धिमत्ता आणि अभ्यास सवयी यात सार्थ सकारात्मक सहसंबंध आढळून आला आहे. तर (Chamundeswari, 2013; Khan, 2021) यांनी भावनिक बुद्धिमत्ता आणि शैक्षणिक यश याबद्दल संशोधन केले असता त्यांना विद्यार्थ्यांमधील भावनिक बुद्धिमत्ता आणि शैक्षणिक यश यात सार्थ सकारात्मक सहसंबंध आढळून आला. (Akomolafe et al., 2019) यांना विद्यार्थ्यांमधील अभ्यास सवयी भावनिक बुद्धिमत्ता व शैक्षणिक यश या विषयी अभ्यास केला असता, ज्या विद्यार्थ्यांची अभ्यासाची सवय चांगली व भावनिक बुद्धिमत्ता जास्त त्यांचे शैक्षणिक यश अधिक असे आढळले. (Chikaodi & Tariah, 2019) यांनी भावनिक बुद्धिमत्ता, शैक्षणिक स्व संकल्पना आणि अभ्यास सवयी या तीन घटकांचा 13.6% प्रभाव विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक यशावर पडतो असे आढळून आले.

तसेच (Diaz, et al., 2019) यांना मुलांपेक्षा मुलींची अभ्यासाची सवय चांगली आढळून आली पण मुला-मुलींच्या भावनिक बुद्धिमत्ता व अभ्यास सवयी याचा सार्थ स्तरावर फरक आढळला नाही. पण ज्या मुला मुलींची भावनिक बुद्धिमत्ता जास्त त्यांची अभ्यास सवयी व शैक्षणिक यश भावनिक बुद्धिमत्ता कमी असलेल्या मुला-मुलींपेक्षा अधिक होती. परंतु (Ahmad et al., 2009) यांना स्त्रियांपेक्षा पुरुषांमध्ये भावनिक बुद्धिमत्तेचे प्रमाण जास्त आढळले तर (Charles-Ogan, 2015) यांना स्त्री-विद्यार्थ्यांची अभ्यास सवयी पुरुष-विद्यार्थ्यांपेक्षा जास्त चांगली आढळून आली. (Tahir et al., 2014) यांना नायजेरिया येथील अभ्यासात पुरुष-विद्यार्थ्यांची अभ्यास सवय स्त्री-विद्यार्थ्यांपेक्षा चांगली दिसून आली. परंतु (Illahi & Khandai, 2014) यांना विद्यार्थ्यांच्या अभ्यास सवयी व शैक्षणिक यश यात कोणताही फरक आढळला नाही शिवाय (Vijayalatha, 2019) यांना देखील 400 विद्यार्थ्यांच्या भावनिक बुद्धिमत्तेच्या अभ्यासात विद्यार्थ्यांच्या भावनिक बुद्धिमत्तेत सार्थ स्तरावर फरक आढळून आला नाही. पण (Ali et al., 2021) यांना भावनिक बुद्धिमत्तेत सार्थ स्तरावर फरक आढळून आला त्याच प्रमाणे (Lana et al., 2014; Saleem et al., & Unwalla, 2020) यांना मुलांच्या तुलनेत मुलींमध्ये अभ्यासाची सवय जास्त चांगली आढळून आली.

मूलभूत संकल्पना

अभ्यास सवयी

डिक्शनरी ऑफ एज्युकेशन नुसार- “अभ्यास सवयी ही एक अभ्यासाचा सराव करण्याची स्थिर प्रवृत्ती असते यात पुस्तकातून ज्ञान आणि माहिती मिळवण्याचा विचार केला जातो”. अभ्यासासाठी प्रभावी सवय जडण्याकरता अभ्यासाप्रति सकारात्मक अभिवृत्ती असणे आवश्यक असते. चांगल्या अभ्यास सवयी लावण्याचे काही गुरुमंत्र आहेत जसे की-

वारंवार अभ्यासाचे नियोजन करणे अभ्यासासाठी रोजची एक वेळ निश्चित करणे. अभ्यासाचे ध्येय ठरवणे. कठीण सोपा मध्यम असे

विषयाचे भाग करणे. सर्वच विषयांच्या अभ्यास करणे. अभ्यासाचे पुर्नवलोकन करणे. अभ्यासात अडथळे निर्माण करणाऱ्या घटकांना ठरवून दूर ठेवणे.

अभ्यास खूप असला तरी थोडा वेळ मनोरंजनासाठी ठेवणे. अभ्यासात येणाऱ्या समस्यांचे वेळीच नियमन करणे. आकर्षण, कंटाळा, आळस, गर्व, नैराश्य

अशा भावनांचे नियमन करणे. प्रस्तुत सवयी जर प्रत्येकाने अंगीकारल्या तर निश्चितपणे अभ्यास चांगला होऊन शैक्षणिक यशात बाधा निर्माण होणार नाही.

या सवयींमुळे केवळ शैक्षणिक क्षेत्रातच यश मिळणार नाही तर आयुष्याच्या इतर क्षेत्रात देखील यश मिळवणे सहज सोपे होईल;

भावनिक बुद्धिमत्ता

बुद्धिमत्ता या संकल्पनेला एकेकाळी खूप महत्त्व दिले जात होते. परंतु डॅनियल गोलमन यांनी आपल्या संशोधनातून दाखवून दिले की बुद्धिमान व्यक्ति देखील आपल्या व्यवसायात अपयशी होऊ शकतात. यातूनच भावनिक बुद्धिमत्ता ही संकल्पना उदयास आली.

डॅनियल गोलमन नुसार - “स्वतःच्या भावना आणि इतरांच्या भावना ओळखण्याची क्षमता, स्वतःला प्रेरित करण्याची, आणि स्वतःच्या व इतरांच्या भावनांचे व्यवस्थापन करण्याची क्षमता म्हणजे भावनिक बुद्धिमत्ता होय”. डॅनियल गोलमन यांनी भावनिक बुद्धिमत्तेचे मिश्र प्रारूप मांडले त्यात पाच घटकांचे महत्त्व सांगितले आहे.

- **आत्मभान-** स्वतःच्या भावनांची ओळख
- **स्वनियमन-** स्वतःच्या भावनांचे नियमन करणे.
- **स्व प्रेरण-** भावनांचा योग्य वापर करून स्वतःला प्रेरित करणे.
- **तदनभूती-** इतरांच्या भावना ओळखणे.
- **सामाजिक कौशल्य-** इतरांच्या भावना ओळखून त्यांचे नियमन करून परस्पर संबंध हाताळणे (Sing, 2003).

पूर्व संशोधन आढाव्याचा विचार करता शैक्षणिक यश मिळवण्यासाठी योग्य अभ्यास सवयी व भावनिक बुद्धिमत्तेत वाढ होणे आवश्यक आहे असे दिसून येते. अभ्यास सवयी चांगली करण्यासाठी भावनांचे नियमन करणे अतिशय महत्त्वाचे आहे त्यासाठी काही घटकांचा विचार करणे आवश्यक ठरते जसे की- स्वतःच्या अभ्यासाची जबाबदारी स्वतः घेणे. आकर्षण, आळस, कंटाळा, नैराश्य अशा भावनांचे नियमन करणे. विचार व भावना यांच्यातील फरक ओळखणे. अभ्यास करण्यासाठी स्वतःला प्रेरित करणे. सवय आणि सराव यातील फरक ओळखणे. सततच्या सरावाचे सवयीत रूपांतर होत असते याचे भान ठेवणे. भावनांचा अतिरेक ओळखून त्यांची तीव्रता कमी करण्याची उपाययोजना आखणे. भावनिक अस्वस्थता व अभ्यास याचा ताळमेळ बसवणे. प्रस्तुत संशोधनाद्वारे तरुण-तरुणींच्या अभ्यास सवयी व भावनिक बुद्धिमत्ता याकडे लक्ष वेधण्याचा प्रयत्न केला आहे. भावनिक अवस्था ही कोणतेही कार्य करतांना त्या कार्यावर परिणाम करत असते याचाच मागोवा प्रस्तुत संशोधन विषयात घेण्यात आलेला आहे.

समस्या विधान

तरुण-तरुणींच्या अभ्यास सवयी आणि भावनिक बुद्धिमत्तेचा अभ्यास करणे.

संशोधनाची उद्दिष्टे

- तरुण-तरुणींच्या अभ्यास सवयी व भावनिक बुद्धिमत्ते मधील फरक तपासणे.
- तरुण-तरुणींच्या भावनिक बुद्धिमत्तेमधील फरक तपासणे.
- तरुण-तरुणींच्या अभ्यास सवयी व भावनिक बुद्धिमत्ता यातील सहसंबंध अभ्यासणे.
- भावनिक बुद्धिमत्तेचा अभ्यास सवयीवर होणारा परिणाम तपासणे.

अभ्युपगम

1. तरुण-तरुणींच्या अभ्यास सवयीत सार्थकता स्तरावर फरक आढळतो.
2. तरुण-तरुणींच्या भावनिक बुद्धिमत्तेत सार्थकता स्तरावर फरक आढळतो.
3. तरुण-तरुणींच्या अभ्यास सवयी व भावनिक बुद्धिमत्ता यात सकारात्मक सहसंबंध आढळतो.

संशोधन पद्धती

संशोधन आराखडा

सहसंबंधात्मक व तुलनात्मक असा संमिश्र संशोधन आराखडा.

परिवर्तके

स्वतंत्र परिवर्तक - भावनिक बुद्धिमत्ता, तरुण मुले, तरुण मुली

परतंत्र परिवर्तके - अभ्यास सवयी, भावनिक बुद्धिमत्ता

स्थिर परिवर्तक - वयोगट, वैवाहिक स्थिती

नमुना

प्रस्तुत संशोधनासाठी प्राध्यापक रामकृष्ण मोरे महाविद्यालय, आकुर्डी येथील 18 ते 22 वयोगटातील अविवाहित 64 तरुणी / विद्यार्थिनी आणि 58 तरुण/विद्यार्थी अशा एकूण 122 व्यक्तींची निवड करण्यात आली होती. परंतु प्रत्यक्ष संशोधनामध्ये 54 तरुणी / विद्यार्थिनी व 54 तरुण/विद्यार्थ्यांचा समावेश करण्यात आला आहे.

साधने

- सी. पी. माथूर यांची अभ्यास सवयी व अभिवृत्ती चाचणी

प्रस्तुत चाचणीत एकूण 60 विधाने आहेत या विधानांद्वारे व्यक्तीच्या अभ्यास सवयी व अभिवृत्तीचे मापन केले जाते. चाचणीची विश्वासनीयता चाचणी-पुर्नचाचणी .89 असून वैधता .77 व .65 इतकी आहे. प्रस्तुत चाचणी 16 वर्षांपेक्षा जास्त वयोगटासाठी वापरता येते.

- मंगल आणि मंगल यांची भावनिक बुद्धिमत्ता इन्व्हेंटरी

प्रस्तुत चाचणीत एकूण 100 विधाने आहेत. त्याद्वारे भावनिक बुद्धिमत्तेच्या चार घटकांचे मापन केले जाते. चाचणीची विश्वासनीयता अर्ध-विच्छेद .89., चाचणी-पुनःचाचणी .92. यथार्थता घटकात्मक आणि निकषासंबंधी -0.66 व -0.61 आहे.

प्रस्तुत चाचणी 16 वर्षांपेक्षा जास्त वयोगटासाठी वापरण्यात येते.

संख्याशास्त्रीय पद्धती

प्रस्तुत संशोधनात मध्यमान, प्रमाण विचलन, 'टी' टेस्ट, सहसंबंध, प्रतिगमन, आऊटलायर, अनुपयुक्त डाटा क्लिनिंग इ. पद्धतींचा वापर केला आहे.

कृती

प्रस्तुत संशोधन तरुणांची अभ्यास सवयी व भावनिक बुद्धिमत्ता त्यांचा अभ्यासावर आधारित आहे. त्यासाठी प्रथम सी.पी.माथूर यांची अभ्यास सवयी व अभिवृत्ती चाचणी व मंगल आणि मंगल यांची भावनिक बुद्धिमत्ता इन्व्हेंटरी वापरून सर्वप्रथम 64 तरुणी व 58 तरुण विद्यार्थ्यांची प्राध्यापक रामकृष्ण मोरे महाविद्यालयातून नमुना म्हणून निवड करण्यात आली. त्यांच्याकडून वरील दोन्ही चाचण्या सोडवून घेण्यात आल्या. डाटा एस. पी. एस. एस. सॉफ्टवेअर मध्ये टाकून डाटा क्लिनिंग मेथडचा वापर करून डाटा नॉर्मल करून घेतला. डाटा नॉर्मल केल्यानंतर सदर संशोधनात 54 तरुणी व 54 तरुण विद्यार्थी यांचा समावेश करण्यात आला. त्यानंतर मध्यमान, प्रमाण विचलन, 'टी' टेस्ट, सहसंबंध, प्रतिगमन यासारख्या संख्याशास्त्रीय पद्धतींचा वापर करून अभ्यूपगमाची तपासणी केली.

फलिते व चर्चा

तक्ता -1

अभ्यास सवयी व भावनिक बुद्धिमत्ता यातील फरक दाखविणारा तक्ता

परिवर्तके	तरुणी /विद्यार्थिनी		तरुण /विद्यार्थ्या		'टी' मूल्य	सार्थकता स्तर
	मध्यमान	प्रमाण विचलन	मध्यमान	प्रमाण विचलन		
अभ्यास सवयी	36.09	5.289	33.59	6.789	2.135	$p < .05^*$
भावनिक बुद्धिमत्ता	64.20	10.031	58.72	13.000	2.453	$p < .01^{**}$

*** = .001. ** = .01, * = .05

तक्ता -2

अभ्यास सवयी व भावनिक बुद्धिमत्ता यातील सहसंबंध दाखविणारा तक्ता

परिवर्तके	अभ्यासाच्या सवयी	भावनिक बुद्धिमत्ता
अभ्यासाच्या सवयी	पीअरसन सहसंबंध स्तर. (2-पुच्छ). 1	
भावनिक बुद्धिमत्ता	पीअरसन सहसंबंध स्तर. (2-पुच्छ). .230* .016	1
	नमूना 108	108

*. 0.05 स्तरावर (2-पुच्छ) सहसंबंध महत्त्वपूर्ण आहे

तक्ता - 3

अभ्यास सवयी व भावनिक बुद्धिमत्ता यातील प्रतिगमन दाखविणारा तक्ता

परिवर्तके	R	R ²	(1,108) F	β	SE	't'	p	95% CI	
								LL	UL
भावनिक बुद्धिमत्ता vs अभ्यासाच्या सवयी	.230 ^a	.053	5.944	.120	.049	2.438	.016	.022	.218

चर्चा

अभ्युपगम – 1 तरुण-तरुणींच्या अभ्यास सवयीत सार्थकता स्तरावर फरक आढळतो.

तक्ता -1 नुसार तरुण-तरुणींच्या अभ्यास सवयी या घटकातील मध्यमानाच्या गुणांकाच्या फरकाची सार्थकता तपासली असता तरुणी /विद्यार्थिनी व तरुण /विद्यार्थ्यांच्या गुणांमध्ये सरासरी गुणांसह ($t(108) = 2.135, p < .05$) लक्षणीय फरक आढळून आला. तरुणी /विद्यार्थिनीचे मध्यमान ($M = 36.09, SD = 5.289$) इतके आढळले तर तरुण /विद्यार्थ्यांचे मध्यमान ($M = 33.59, SD = 6.789$). इतके आढळल्यामुळे अभ्युपगमाचा स्वीकार केला.

अभ्युपगम – 2 तरुण-तरुणींच्या भावनिक बुद्धिमत्तेत सार्थकता स्तरावर फरक आढळतो.

तक्ता -1 नुसार तरुण-तरुणींच्या भावनिक बुद्धिमत्ता या घटकातील मध्यमानाच्या गुणांकाच्या फरकाची सार्थकता तपासली असता तरुणी /विद्यार्थिनी व तरुण /विद्यार्थ्यांच्या गुणांमध्ये सरासरी गुणांसह ($t(108) = 2.453, p < .05$) लक्षणीय फरक आढळून आला. तरुणी /विद्यार्थिनींचे मध्यमान ($M = 64.20, SD = 10.031$) इतके आढळले तर तरुण /विद्यार्थ्यांचे मध्यमान ($M = 58.72, SD = 13.000$). इतके आढळल्यामुळे अभ्युपगमाचा स्वीकार केला.

अभ्युपगम – 3 तरुण-तरुणींच्या अभ्यास सवयी व भावनिक बुद्धिमत्ता यात सकारात्मक सहसंबंध आढळतो.

तक्ता -2 नुसार पिअरसन यांच्या गुणन-मूल्य सहसंबंध गुणांकाच्या साह्याने तरुण-तरुणींच्या अभ्यास सवयी व भावनिक बुद्धिमत्ता या घटकांत ($r = .230, p < 0.05$). सार्थ व सकारात्मक स्वरूपाचा सहसंबंध आढळल्यामुळे अभ्युपगमाचा स्वीकार केला.

तक्ता -3 नुसार एकरीषीय प्रतिगमनाच्या साह्याने पडताळणी केली असता R वर्ग ($R^2 = .053$) असा आढळून आला याचा अर्थ असा आहे की स्वतंत्र परिवर्तका (भावनिक बुद्धिमत्ता) मुळे अवलंबी परिवर्तकात (अभ्यास सवयी) 5.3 % बदल होतो. प्रचरणाच्या निष्कर्षावरून असे दिसून येते की, ($F(1, 108) = 5.944, p < .016$) स्वतंत्र परिवर्तक भावनिक बुद्धिमत्ता आणि अवलंबी परिवर्तक अभ्यास सवयी यांच्यात सहसंबंध आहे. अभ्यास सवयी या घटकाचे प्रतिगमन सहगुणांकाचे (regression coefficient) बीटा मूल्य ($b = .120, p < .05$) असे दिसून आले. याचा अर्थ असा की, स्वतंत्र परिवर्तका (भावनिक बुद्धिमत्ता) मुळे अवलंबी परिवर्तकात (अभ्यास सवयी) .120 एककांनी बदल घडून येईल. शिवाय, बीटा मूल्य सकारात्मक आहे. ते असे सूचित करते की जेव्हा भावनिक बुद्धिमत्ता एका एककाने वाढेल तेव्हा अभ्यास सवयीत देखील सुधारणा घडून येईल.

फलिते

- तरुण-तरुणींच्या अभ्यास सवयीत सार्थकता स्तरावर फरक आढळून आला.
- तरुण-तरुणींच्या भावनिक बुद्धिमत्तेत सार्थकता स्तरावर फरक आढळून आला..
- तरुण-तरुणींच्या अभ्यास सवयी व भावनिक बुद्धिमत्ता यात सकारात्मक सहसंबंध आढळून आला.

निष्कर्ष

प्रस्तुत संशोधन हे तरुण-तरुणींच्या अभ्यास सवयी व भावनिक बुद्धिमत्तेच्या अभ्यासावर आधारित आहे. संशोधनात तरुण-तरुणींच्या अभ्यास सवयी व भावनिक बुद्धिमत्तेमधील फरकाचा अभ्यास केला असता तरुण-तरुणींच्या अभ्यास सवयीत सार्थकता स्तरावर ($t = 2.135, p < .05^*$) फरक आढळून आला. तरुणांपेक्षा / विद्यार्थ्यांपेक्षा तरुणींमध्ये / विद्यार्थिनींमध्ये अभ्यासाची सवय जास्त चांगले आढळून आली. हे तक्ता क्रमांक - 1 मधील मध्यमान व प्रमाण विचलनावरून सिद्ध होते. तसेच तरुण-तरुणींच्या भावनिक बुद्धिमत्तेत देखील सार्थकता स्तरावर ($t = 2.453, p < .05^*$) फरक आढळून आला. तरुणांपेक्षा / विद्यार्थ्यांपेक्षा तरुणींमध्ये / विद्यार्थिनींची भावनिक बुद्धिमत्ता अधिक आढळून आली आहे. त्याचप्रमाणे तरुण-तरुणींच्या अभ्यास सवयी व भावनिक बुद्धिमत्तेचा सहसंबंध तपासला असता तो सार्थकता स्तरावर ($r = .230, p < 0.05^*$). परंतू अतिशय कमी सकारात्मक सहसंबंध आढळून आला. नेमक्या कोणत्या परिवर्तकाचा कोणत्या परिवर्तकावर परिणाम होत आहे हे तपासण्यासाठी प्रतिगमन तपासले असता असे आढळून आले की भावनिक बुद्धिमत्तेत एका एककाने वाढ झाली असता अभ्यास सवयी चांगली होण्यास मदत होईल. (Lana et al., 2014; Saleem et al., & Unwalla, 2020) यांना देखील तरुण-तरुणींच्या अभ्यास सवयीत फरक आढळून आला. तर (Ali et al., 2021) यांना देखील तरुण-तरुणींच्या भावनिक बुद्धिमत्तेत फरक आढळून आला. पण (Vijayalatha, 2019) यांना नाही. त्याचप्रमाणे (Chamundeswari, 2013; Illahi & Khandai, 2014; Bhadouriya, 2018; Diaz, et al., 2019; Khan, 2021) यांना देखील तरुण-तरुणींच्या अभ्यास सवयी व भावनिक बुद्धिमत्तेत सकारात्मक सहसंबंध आढळून आला.

संशोधनाच्या मर्यादा

- संशोधनाचा नमुना अतिशय कमी आहे.
- संशोधन हे फक्त प्रा. रामकृष्ण मोरे महाविद्यालयापुरते मर्यादित आहे.
- अभ्यास सवयी व भावनिक बुद्धिमत्ता या परिवर्तकासोबत इतर परिवर्तकाचा देखील सहसंबंध तपासणी गरजेचे आहे.
- वयोगट आणि वैवाहिक स्थिती यासोबत आर्थिकता हा घटक देखील स्थिर ठेवणे गरजेचे होते.

उपयोजन

महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांसाठी स्टडी स्किल, इमोशन मॅनेजमेंट यासारख्या कार्यशाळांचे नियोजन करण्यास प्रस्तुत संशोधनाचा उपयोग करता येऊ शकतो. वर्ग शिक्षकांना विद्यार्थ्यांच्या अभ्यासाचे नियोजन करण्यास व आपल्या शिकवण्याच्या पद्धतीचा आढावा घेण्यासाठी प्रस्तुत संशोधनचा उपयोग होईल.

REFERANCES (संदर्भ सूची)

- Ahmad, S., Bangash, H. & Khan, A. S. Emotional Intelligence and Gender Differences. *Sarhad Journal of Agriculture*, 25(1), 127-130. <https://www.researchgate.net/publication/323869787>
- Akomolafe, M. J., Daramola, C. A. & Adeyemi, A. O. (2019). Impact of study habits and emotional intelligence on academic performance of secondary school students in Akoko South-west of Ondo state, Nigeria. *The Journal of Positive Psychology and Counselling*, 3(1), 52-63. <https://www.ppacjournals.org>
- Ali, A., Saleem, N. & Rahman, N. (2021). Emotional Intelligence of University Students: Gender Based Comparison *Bulletin of Education and Research*, 43(1), 255-265. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1320243>
- Bhadouriya, K. (2018). A Study of Emotional Intelligence and Study Habits of Physically Challenged and Normal Secondary School Students. *Global Journal for Research Analysis* 7(12),35-36. ISSN No. 2277-8160 <https://doi.org/10.36106/GJRA>
- Chamundeswari, S. (2013). Emotional Intelligence and Academic Achievement among Students at the Higher Secondary Level. *International Journal of Academic Research in Economics and Management Sciences*, 2(4), 178-187. ISSN:2226-3624 https://hrmars.com/papers_submitted/126
- Charles-Ogan, G. (2015) Gender Influences On Study Habits Of Mathematics Students' *Achievement International Journal Of Academic Research And Reflection*, 3(7), 24-28. ISSN 2309-0405, <https://www.idpublications.org>
- Chikaodi, D. & Tariah, I. (2019). Emotional Intelligence, Academic Self Concept, and Study Habit as Predictors of Academic Performance in Test and Measurement: Among Undergraduates of Ignatius Ajuru University of Education, Port Harcourt, Nigeria. *International Journal of Innovative Research & Development*, 8(12), 211-218. <http://dx.doi.org/10.24940/ijird%2F2019%2Fv8%2Fi12%2FDEC19070>
- Diaz, M. A., Tiamzon, E. M., Estioco, C. J. & Borbon, J. S. (2019). Gender-Based Linear Correlation of Emotional Quotient With Study Habits And Academic Success Of Junior College Students. ISSN: 2184-2205 ISBN: 978-989-54312-2-9 <http://doi.org/10.36315/2019inact088> <http://inact-psychologyconference.org>
- Gadiya N. J. (2016, December 12). Mulana Uttam Abhyasachya savai Kasha Lavavyat? *Nandlal Gadiya Blog* <https://nandlalgadiya.blogspot.com/2016/12/blog-post.html>
- Illahi, B. Y. & Khandai, H. (2015). Academic Achievements and Study Habits of College Students of District Pulwama. *Journal of Education and Practice*, 6(31), 1-6. ISSN 2222-1735, ISSN 2222-288X (Online) www.iiste.org
- Khan, M. Y. (2021). Emotional Intelligence and Study Habits As The Predictor Of Scholastic Achievement Among Secondary School Students. *Shod Sarita* 8(29), 148-154. ISSN-23-48-2397. <https://doi:10.13140/RG.2.2.25288.80643> <https://www.researchgate.net/publication/360619517>
- Lana, S., Abulaban, AB., Algethami, A., BaghJaf, S., Abushanab, J., Merdad, A. & Abulaban, A. (2014). Differences In Studying Habits Between Male and Female Medical Students Of King Abdulaziz University (KAU), Jeddah, Saudi Arabia. *Egyptian dental journal*, 60(2), 1687-1993. ISSN 0070-9484 <https://www.researchgate.net/publication/264895128>
- Saleem, N., Shah, M. H. & Ali, A. (2020) Gender Based Differences of Study Habits among University Student. *Journal of the Research Society of Pakistan*, 57(1), 586-592. <http://pu.edu.pk>
- Tahir, A., Koki, A., & Abdullahi, U. (2014). Gender Differences In Study Habit Skills Of Undergraduate Students Of Yobe State University, Damaturu, Yobe State, Nigeria. *Knowledge Review*, 31(2), 1-5. <https://www.semanticscholar.org>
- Vijayalatha, R. (2019). Emotional Intelligence and Academic Achievement: A Study at +2 Level *Educational Quest: An Int. J. of Education and Applied Social Science*, 9(1),149-161. <https://doi.org/10.30954/2230-7311.1.2019.8>